

Streszczenie rozprawy doktorskiej

Autor: mgr Anna Moskwa

Promotor: prof. nadzw. dr hab. Katarzyna Kaczmarczyk- Klak

Temat rozprawy: Wynagrodzenie za pracę w aspekcie ustawodawstwa paneuropejskiego i zasad Konstytucji RP

Przedmiotem rozważań podjętych w rozprawie doktorskiej jest problematyka wynagrodzenia za pracę w polskim prawie pracy w aspekcie ustawodawstwa paneuropejskiego oraz zasad Konstytucji RP. Celem pracy jest wykazanie, że wartości takie jak: wolność, równość, sprawiedliwość, pewność i bezpieczeństwo prawne oraz oparcie ich na prawach podstawowych człowieka w zakresie prawa pracy i tym samym wynagrodzenia za pracę - w wyniku zachodzących procesów integracyjnych - „przeniosły się na płaszczyznę ponadkrajową”, nadając im walor paneuropejskości, jako już wartości wspólnych w ramach Europy. Kolejnym celem badań jest praca – praca jako proces, który zachodzi przede wszystkim między człowiekiem, a przyrodą, w którym człowiek poprzez swą działalność realizuje, reguluje i kontroluje wymianę materii z przyrodą. Dochodzi do specjalizacji i wyodrębnienia poza pracą, innego typu działalności, który już dawno określono mianem - usług. W pracy przedstawiono relacje pomiędzy minimalnym wynagrodzeniem, a godziwym/niegodziwym wynagrodzeniem, kwestie związane z prawami socjalnymi odnoszącymi się do prawa do pracy analizowanymi na płaszczyźnie godności osoby ludzkiej, a także pojęcie sprawiedliwości społecznej i jej znaczenia dla wynagrodzenia za pracę. Kategoria wynagrodzenia za pracę stanowi istotny element życia społeczno-ekonomicznego i prawnego. Odpłatność za pracę to jedna z głównych cech stosunku pracy (art. 22 § 1 k.p.) oraz podstawowe źródło dochodów przeważającej części społeczeństwa.

W polskim systemie prawa pracy na próżno szukać legalnej definicji pojęcia „wynagrodzenie za pracę”. To złożone wyrażenie, a stanowiące je „praca” i „wynagrodzenie” nie posiada samo w sobie jednoznacznego charakteru. Oba terminy są wieloznaczne. W języku prawnym jak i prawniczym wyróżnia się trzy kategorie strukturyzujące ten termin (wynagrodzenie minimalne, godziwe, wynagrodzenie sprawiedliwe). Cele rozprawy nie ograniczają się tylko do prawnego-dogmatycznego aspektu tego zagadnienia. Uwzględniono także aspekt filozoficzny, socjologiczny, jak i ekonomiczny. Współczesna debata dotycząca wynagrodzenia za pracę jest wielowątkowa i wielowarstwowa. W pracy oprócz metod właściwych na gruncie prawodawstwa, takich jak: metoda analizy historycznej, analizy komparatystycznej, dogmatyczno-prawnej, czy też teoretyczno-prawnej zastosowano także

metodę analizy filozoficznej i etycznej, gdyż przecież godziwość, czy też sprawiedliwość mają taki charakter, a także odwołano się do analizy ekonomicznej, która leży u podstaw wszelkiej dystrybucji dóbr i ich podziału.

Rozprawa składa się ze wstępu, czterech rozdziałów i uwag końcowych. Na końcu pracy zamieszczona została bibliografia oraz wykaz aktów prawnych wśród których wyodrębnione są akty prawa międzynarodowego, unijnego i prawa krajowego. Rozprawę zamyka wykaz orzeczeń Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości, Trybunału Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego oraz sądów apelacyjnych.

Uwarunkowania ustrojowo prawne tranzycji stanowiące wyraz zmian ogólnospołecznych stanowią przedmiot pierwszego rozdziału rozprawy zatytułowanego *Praca ludzka z perspektywy interdyscyplinarnej - refleksje teoretyczne i filozoficznoprawne*. Przedstawiony został problem zmiany społecznej oraz w jaki sposób proces tranzycji prowadził do ustrojowo-politycznych przeobrażeń systemu prawa, jak wpływał na przeobrażenia stosunków prawnych w płaszczyźnie pracodawca - pracownik i jakie w tej materii miały one skutki. Wobec zmian strukturalno społecznych, odejście od gospodarki nakazowej i przyjęcie zasad wolnego rynku sprawiły, że sformułowano zasadę sprawiedliwości społecznej odmiennej od tej akceptowanej w realnym socjalizmie. Zgodnie z obowiązującą Konstytucją RP sprawiedliwość społeczna jest istotną zasadą społeczno- ustrojową.

W rozdziale drugim pracy omówiono problemy związane z *Regulacją wynagrodzenia za pracę w perspektywie prawa Unii Europejskiej, prawa międzynarodowego oraz zasad polskiego Kodeksu pracy*. Uchwalenie nowej Konstytucji RP zmusiło ustawodawcę do przystosowania Kodeksu pracy do przedstawionych tam unormowań opartych na całkowicie odmiennej aksjologii i filozofii politycznej. W rozdziale tym podjęto problematykę konstytucjonalizacji zasad prawa pracy. Omówiona została zasada społecznej gospodarki rynkowej łącząca się z zasadami legalności, sprawiedliwości społecznej i dobra wspólnego. W drodze ważenia wyznaczają one zakres i granice dla działalności gospodarczej, które są nie bez znaczenia przy określaniu zasady wolności umów o pracę.

Trzeci rozdział pracy podejmuje problematykę *Wynagrodzenia za pracę w w świetle orzecznictwa międzynarodowego i krajowego*. W rozprawie podkreślono, że z jednej strony mówi się o wynagrodzeniu minimalnym, z drugiej o wynagrodzeniu godziwym, z trzeciej zaś o wynagrodzeniu odpowiadającym sprawiedliwości społecznej. Te trzy kategorie strukturyzujące pojęcie wynagrodzenia za pracę są przedmiotem rozważań w tym rozdziale. Sprowadzenie wynagrodzenia godziwego do wynagrodzenia minimalnego uznano za niezgodne z przyjętymi przez Polskę konwencjami międzynarodowymi, ustawodawstwem

europejskim oraz zawartą w art. 2 Konstytucji zasadą sprawiedliwości społecznej.

Ostatni rozdział rozprawy zatytułowany *Ponowoczesność (płynna nowoczesność), a konieczność przeformułowania zasad wynagrodzenia za pracę*, poświęcony został rozważaniom na ile płynna ponowoczesność dekonstruuje zasady wynagrodzenia za pracę i w jakim stopniu może to wpływać na rozwiązania w przyszłym ustawodawstwie pracy.

Ważnym aspektem w rozprawie było poszukiwanie odpowiedzi na pytanie, czy granica minimalnego wynagrodzenia za pracę stanowi o jej godziwości i sprawiedliwości? Czy nazwiemy niegodziwym wynagrodzenie za pracę tylko, gdy jest ono od wynagrodzenia minimalnego niższe? Czy więc pracodawca ma go tylko wyrównać do zapewnienia wynagrodzenia minimalnego, czy też w imię solidaryzmu społecznego powinien on, czy też państwo, zapewnić faktyczny standard godziwości wynagrodzenia odpowiadający wymaganiom międzynarodowym i paneuropejskim?

Minimalne wynagrodzenie za pracę dalekie jest od wynagrodzenia godziwego, które stanowiąc jeden z elementów polityki państwa, zmierzałoby do przewyciężenia nie tylko ubóstwa, ale i zaspokojenia potrzeb godziwych wszystkich pracowników i ich rodzin. Sprawiedliwość społeczna w stosunkach pracy, zabezpieczenia społecznego i w polityce społecznej polega na obowiązku państwa i jego odpowiednich władz publicznych zagwarantowania wszystkim członkom określonego, zorganizowanego społeczeństwa proporcjonalnego udziału w dostępie do wspólnego dobra decydującego o stopie życiowej oraz o możliwościach rozwoju cywilizacyjnego, kulturowego, udziale w życiu gospodarczym i społecznym poszczególnych osób oraz ich bliskich (członków ich rodzin). U podstaw każdego dobrego społeczeństwa tj. systemu społecznego opartego na sprawiedliwości powinien leżeć taki system norm prawnych, który będzie realizował, poprzez zasady demokratycznego państwa prawnego, zasadę sprawiedliwości społecznej.

Zasada sprawiedliwości społecznej stanowi konieczny i najważniejszy atrybut prawa, a tym samym jest korektorem wszelkich poczynań ustawodawcy, w tym również postanowień o wynagrodzeniu za pracę.

Rozprawę wieńczą konkluzje zawarte w uwagach końcowych, gdzie podsumowano rozważania na temat wynagrodzenia za pracę, przeobrażenia procesu pracy oraz sformułowano postulaty *de lege ferenda*.

Anna Moskwa